

Ks. MACIEJ MAKUŁA SDB¹

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID ID: 0000-0001-6293-0295

TRANSMISJE MSZY ŚWIĘTYCH W LIVE STREAMINGU W INTERNECIE. ANALIZA MOŻLIWOŚCI, POSTULATY I PROPOZYCJE

HOLY MASS LIVE ONLINE BROADCASTS USING LIVE STREAMING.
ANALYSIS OF POSSIBILITIES, POSTULATES AND PROPOSALS

Abstract

Expectations of the Faithful of the Catholic Church related to the Internet and social media are constantly growing. This refers especially to live streaming. The Catholic Church is now facing the challenge of the digital revolution. The virtual world has become a new challenge for the Church and may become an effective tool for evangelization. The article discusses the issues related to livestreaming of Holy Masses. Several postulates have been formulated regarding this type of online broadcasts. A new postulate is the proposal of guidelines and church legal regulations related to such broadcasts.

Keyword: Holy Mass, live streaming, Internet, social media, evangelization

Abstrakt

Oczekiwania wiernych Kościoła katolickiego związane z Internetem i social mediami są coraz większe. Dotyczy to szczególnie live streamingu. Kościół katolicki staje przed wyzwaniem związanym z rewolucją cyfrową. Świat wirtualny jest nowym wyzwaniem dla Kościoła i może stać się skutecznym narzędziem ewangelizacji. Artykuł dotyczy problematyki transmitowania Mszy Świętych w Internecie w tzw. live streamingu. Zaproponowano niektóre postulatory związane z tego rodzaju transmisjami. Nowością jest propozycja wytycznych oraz kościelnych regulacji prawnych związanych z transmisjami.

Słowa kluczowe: Msza Święta, live streaming, Internet, social media, ewangelizacja

WSTĘP

Niniejszy artykuł dotyczy problematyki nowych możliwości transmitowania Mszy Świętych w Internecie. Jego celem jest analiza uregulowań prawnych w Kościele katolickim związanych z transmisjami w tzw. live streamingu i sformułowanie

¹ Ks. mgr Maciej Makuła SDB, doktorant na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa). E-mail: makulasom@gmail.com.

postulatów oraz propozycji takich rozwiązań. Autor zwraca uwagę na nowe problemy, które nie były znane podczas transmisji tradycyjnej Mszy Świętej w telewizji. Artykuł jest umiejscowiony w kontekście nowych wyzwań i oczekiwań wiernych Kościoła katolickiego związanych z Internetem i social mediami.

Nowością w artykule jest propozycja przygotowania wytycznych związanych z transmisjami Mszy Świętych w Internecie. Celem pracy jest zbadanie problematyki transmisji live Mszy Świętych w przestrzeni wirtualnej, które stają się coraz bardziej popularne w Polsce i wymagają refleksji pastoralnej.

Artykuł ma charakter interdyscyplinarny. Zaprezentowane treści zostały zanalizowane z punktu widzenia nauk o mediach, komunikacji społecznej, teologii pastoralnej, liturgiki i teologii środków społecznego przekazu. W pracy zostały wykorzystane metody badawcze nauk teologicznych (Węclawski 2004, 109-116), nauk o mediach (Jabłonowski i Gackowski 2012, 15-24) oraz metoda analizy treści.

Pytanie badawcze w artykule związane jest z szybkim rozwojem Internetu w ostatnich kilku latach, z gwałtownymi zmianami komunikacyjnymi, z ogromnym potencjałem społeczności odbiorców oraz z rosnącą liczbą nadawców treści religijnych w social mediach. A zatem sformułowane pytania badawcze brzmią: Czy i w jaki sposób live streaming może być wykorzystany w Kościele i jak jest dotychczas wykorzystywany? Jak może on służyć w pracy pastoralnej (*Live streaming* 2018)?

1. LIVE STREAMING

Live streaming to transmitowanie w czasie rzeczywistym treści wideo w Internecie. Ta funkcjonalność stała się nieodłączną częścią wielu mediów społecznościowych, takich jak Facebook, YouTube czy Instagram, i rozwija się w dość dużym tempie. Jeszcze w 2015 roku live streaming na Facebooku był dostępny jedynie dla wybranych kont osób znanych, tzw. celebrytów. Natomiast już w 2016 roku stał się funkcjonalnością dostępną dla wszystkich i do dzisiaj jest jednym z najbardziej wyróżniających się trendów Facebooka (Głowacka 2017; *Facebook znosi limit czasowy dla transmisji na żywo* 2018). Ten przykład pokazuje, że prawdopodobnie jest to kolejna rewolucja w świecie mediów społecznościowych (*Facebook Live* 2017).

Transmisja live polega na bezpośrednim przekazie obrazu i dźwięku przy użyciu co najmniej jednej kamery i jednego mikrofonu. Do wykonania takiej czynności nie jest niezbędny sprzęt za kilka czy kilkadziesiąt tysięcy złotych (Zajączkowski 2018). W praktyce wystarczy jedynie smartfon. Dodatkowo warto ustawić go na statywie w przypadku dłuższego czasu transmisji oraz zadbać o stabilną łączność z Internetem. Jeśli chce się zrobić transmisję przy użyciu większej liczby kamer, mikrofonów, światła bądź webinar, wówczas niezbędny jest komputer z odpowiednim oprogramowaniem.

Nowa funkcjonalność live streamingu daje szerokie możliwości. W zasadzie każda instytucja i każda osoba prywatna jest w stanie prowadzić własną transmisję na żywo, która może być oglądana przez miliony użytkowników. Te minimalne

wymagania technologiczne powodują, że – oprócz wartościowych przekazów – czasami prezentowane są treści niezgodne z ogólnie przyjętymi normami etycznymi (transmisja zabójstwa, samobójstwa, kłótni, seksu) („*Armia cenzorów*” 2017).

W związku z rewolucją wideo w Internecie należy pamiętać o coraz bardziej dostrzegalnym negatywnym wpływie mediów społecznościowych na ludzkie zachowania i emocje. Badania ciągle trwają i nie znane są jeszcze dokładne dane na temat tego, jak media społecznościowe mogą pozytywnie lub negatywnie wpływać na człowieka (Flores 2017, 252). Należy natomiast wspomnieć o tzw. FOMO – „Fear of missing out”, czyli o lęku użytkownika przed tym, że coś przegapi (Dam 2016). Ten rodzaj zachowania jest dość mocno rozpowszechniony wśród użytkowników Internetu. Także transmisje na żywo, w tym wydarzeń religijnych, mogą mieć wpływ na emocje, ponieważ ułatwiają followersom śledzenie nowości i zachęcają do podglądania życia innych: pojedynczych osób, grup, wspólnot, rodzin, firm (Dam 2016).

Warto zauważyć, że z transmisji na żywo korzysta coraz więcej użytkowników. Fidij Simo, szef działu wideo Facebooka ogłosił, że 20 procent treści wideo na Facebooku to właśnie transmisje na żywo (*Wideo na Facebooku* 2017). Należy pamiętać, że wideo na żywo było jednym z kluczowych trendów w 2016 roku (Popielarczyk 2017). Oprócz najczęściej wykorzystywanego do transmisji na żywo Facebooka, treści można również udostępniać między innymi poprzez Instagrama, Snapchata i YouTube’a, a ponadto przez Twittera za pośrednictwem zewnętrznej aplikacji Periscope.

2. LIVE STREAMING W KOŚCIELE

W zarysowanym powyżej kontekście rodzi się pytanie o transmisje live w Internecie wydarzeń związanych z życiem Kościoła katolickiego, a szczególnie Mszy Świętych. Należy przypomnieć, że przed erą Internetu, kilkadziesiąt lat temu zaczęto transmitować Msze Święte na żywo przez telewizję. Dopiero od kilku lat możliwości technologiczne pozwalają na transmisje na żywo przez Internet. Jeśli chodzi o transmisje telewizyjne, to pierwsze tego typu przekazy miały miejsce 25 grudnia 1948 roku w Paryżu i Nowym Jorku. W kolejnych latach rozpoczęto już regularne takie transmisje we Francji, Stanach Zjednoczonych, Kubie, Niemczech, Włoszech, Wielkiej Brytanii, Szwajcarii, Wenezueli (Draguła 2009b, 34-35). W XXI wieku rozpoczęła się era transmisji przez Internet z użyciem najnowocześniejszych zdobyczy techniki, przy jednoczesnym zmniejszeniu kosztów produkcji.

W przypadku telewizyjnych transmisji Mszy Świętych, nie wszyscy hierarchowie Kościoła katolickiego byli ich zwolennikami. Jednym z wyrazistych przeciwników takiej propozycji był kard. Jean-Marie Lustiger, który podczas międzynarodowej konferencji poświęconej mediom elektronicznym, która odbyła się w 1998 roku w Stanach Zjednoczonych, w Denver, wyraził przekonanie, że transmisja Mszy Świętej przez media elektroniczne jest uderzeniem w samą istotę Eucharystii (Marcyński 2016, 121).

Jeśli chodzi o Polskę, to Konferencja Episkopatu Polski w 2017 roku wydała Dyrektorium na temat telewizyjnych transmisji Mszy Świętych, w których zostały przedstawione konkretne regulacje. Dokument zaznacza między innymi, że „Pośród różnych form przekazu telewizyjnego transmisja Mszy Świętej i innych celebracji liturgicznych musi mieć sobie tylko właściwą specyfikę, która w niczym nie będzie przypominała show, koncertu, reportażu itd. Jest to bardzo trudna forma przekazu, gdyż pokazując obraz celebracji trzeba wskazać na rzeczywistość transcendentną i pomóc ludziom w uczestniczeniu w tym wydarzeniu” (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 63).

Transmisja internetowa Mszy Świętej jest w swojej strukturze podobna do transmisji telewizyjnej. Pomimo nawarstwiających się pytań związanych z używaniem Internetu, rozwój technologiczny powoduje, że coraz więcej instytucji kościelnych angażuje funkcjonalność live streaming do swojej komunikacji z otoczeniem, w tym do transmisji Mszy Świętych.

Wynika to między innymi z tego, że w wielu mediach społecznościowych nie ma już limitu czasowego dla transmisji. Dla przykładu, Facebook zniósł taki limit, który wynosił 90 minut, a jednocześnie live streaming stał się dostępny dla wszystkich użytkowników (kwiecień 2016). Skalę transmisji live na Facebooku pokazuje tzw. Live Map, dostępna na stronie Facebooka. Pokazuje ona wszystkie transmisje live na świecie, udostępnione jako publiczne. Na mapie można śledzić transmisje na żywo z całego świata, przybliżyć i oddalać poszczególne kraje i miasta. Niebieskie kropki pokazują, w którym miejscu na globie ziemskim odbywa się transmisja na żywo. Przeglądając tę mapę, można znaleźć również transmisje Mszy Świętych live z różnych części świata.

Na podstawie analizy Live Map można stwierdzić, że w niektórych regionach świata Kościół wykorzystuje live streaming na Facebooku do celów ewangelizacyjnych. Należy tu wspomnieć o USA, Afryce, Ameryce Środkowej i Południowej, gdzie statystycznie tych transmisji jest więcej niż na przykład w Europie (Msze Święte, także z udziałem biskupów, różaniec, adoracja Najświętszego Sakramentu, filmy religijne, konferencje kapłanów i biskupów). Na podstawie czterotygodniowej obserwacji własnej zauważono, że szczególnie protestanci są mocno aktywni w transmitowaniu na żywo na Facebooku swoich spotkań (konferencje, modlitwy o uzdrowienie, koncerty muzyki gospel).

Na kontynencie europejskim nie widać zbyt dużego zaangażowania w transmisje live na Facebooku wydarzeń związanych z Kościołem, tak jak to można zaobserwować w USA, Afryce czy Ameryce Południowej. Na podstawie obserwacji własnej zauważono natomiast coraz większe zaangażowanie w przekaz online innych wyznań (judaizm, islam).

Nawiązując do kontynentu europejskiego należy wspomnieć, że w 2015 roku w Czechach spotkali się przedstawiciele episkopatów europejskich i rozmawiali o mediach społecznościowych. Na spotkaniu podkreślano, że media te „stawiają przed Kościołem wciąż nowe wyzwania i wymuszają inny niż tradycyjny sposób

komunikowania społecznego. Dlatego, ważne wydaje się odpowiednie przygotowanie osób zajmujących się w instytucjach kościelnych interaktywną komunikacją, zwłaszcza gdy chodzi o kontakt z ludźmi młodymi” (Czechy 2015).

3. MSZE ŚWIĘTE W LIVE STREAMINGU

Kościół staje przed kolejnym wyzwaniem, tym razem związanym z wykorzystaniem live streamingu do transmisji Mszy Świętych. Warto przypomnieć, że przed erą Internetu, transmisje religijne były prezentowane w formie live jedynie w telewizji. Konferencja Episkopatu Polski wydała w tej sprawie odpowiednie Dyrektorium (Konferencja Episkopatu Polski 2017). W przywołanym dokumencie transmisje live Mszy Świętych w Internecie nie zostały ujęte.

Podczas oglądania transmisji Mszy Świętej w Internecie powstają trudności natury etycznej i użytkowej. Zwykle osoby korzystające z Internetu przeglądają równocześnie wiele stron i serwisów społecznościowych. Przyzwyczajone są do nieustannego szybkiego scrollowania w celu przejrzenia nowości. W takiej sytuacji odbiorca jest narażony na znaczne rozproszenie. Rodzi się pokusa dalszego scrollowania i oglądania Mszy Świętej jedynie w małym okienku w rogu, podczas gdy w tym samym czasie reaguje się na wyskakujące okienko z reklamą czy wiadomością od kogoś znajomego. Media społecznościowe zachęcają do interaktywności, co przeszkadza w skupieniu się na jednym transmitowanym wydarzeniu. Powstaje zatem pytanie o właściwe zachowanie podczas oglądanej transmisji Mszy Świętej, nabożeństwa czy adoracji Najświętszego Sakramentu. Podobne sytuacje nie mają miejsca podczas oglądania transmisji Mszy Świętej w telewizji.

Transmisja Mszy Świętej przez Internet daje możliwości komentowania w czasie rzeczywistym. W praktyce polega to na tym, że wszelkie komentarze są wyświetlane na ekranie komputera, tableta czy smartfona. Należy zwrócić uwagę na fakt, że komentarze mogą być nieprzystające do liturgii, wulgarne, mające na celu hejt Kościoła. Warto byłoby gruntownie przemyśleć sprawę dawania możliwości komentowania transmisji online w Internecie. Konieczna jest tu więc moderacja komentarzy, aby nie prowadzić do zgorzenia, a jednocześnie zatroszczyć się o godną oprawę liturgiczną.

W tym miejscu warto wspomnieć słowa Franciszka z adhortacji apostolskiej *Gaudete et exsultate*: „Również chrześcijanie mogą stać się częścią sieci przemocy słownej, tworzonej za pośrednictwem Internetu i na różnych forach lub przestrzeniach wirtualnej wymiany opinii. Nawet w mediach katolickich może dojść do przekroczenia granic, tolerowania obmowy i oszczerstwa, i wydaje się, że szacunek dla reputacji innych osób nie jest ujęty w jakiegokolwiek normy etyczne” (Franciszek 2018, 115). W podobnym tonie wypowiada się Franciszek w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*: „W świecie dzisiejszym, przy szybkości komunikacji oraz interesownej selekcji treści przeprowadzanej przez media, głoszone przez nas orędzie narażone jest bardziej niż kiedykolwiek na to, że ukaże się okaleczone i sprowadzone do drugorzędnych aspektów” (Franciszek 2013, 34).

Z powyższego wynika, że potrzebne jest rzeczowe wyjaśnienie wiernym różnic pomiędzy transmisjami nabożeństw i Mszy Świętych w telewizji i w Internecie. Przekaz jest bardzo podobny, natomiast medium, z którego korzysta widz, jest inne. W przypadku transmisji internetowej może się zdarzyć zerwanie połączenia z siecią, nieumyślne kliknięcie w przypadkową ikonę czy automatyczne zaktualizowanie newsfeeda czy timeline'a. W takich sytuacjach łatwo jest stracić z oczu oglądany przekaz Mszy Świętej, a następnie mieć trudności w jego znalezieniu, jeśli widz nie zapamiętał źródła transmisji.

Osoby wierzące warto zachęcać do uczestniczenia w całości liturgii, aby odniosły jak największe korzyści duchowe (wysłuchanie homilii, liturgii słowa, przeżycie doznań duchowych). W sytuacji szybkiego rozwoju technologii i nowych możliwości komunikacji należałoby się zastanowić nad odpowiednimi regulacjami dla transmisji wydarzeń religijnych w Internecie.

Za przykład prostej transmisji religijnej niech posłuży błogosławieństwo Urbi et orbi, udzielane przez Papieża zwykle dwa razy do roku (Boże Narodzenie i Wielkanoc), transmitowane przez radio, telewizję i Internet na cały świat. Odpust z nim związany można uzyskać za pośrednictwem mediów, radia, telewizji i nowych technologii komunikacyjnych (Draguła 2009a, 145-158). Czy zatem odpust uzyska osoba żyjąca na drugim końcu świata, gdy ktoś z jej znajomych będzie transmitował to błogosławieństwo na Facebooku tylko dla niej przy użyciu smartfona? Należy przypuszczać, że tak.

Przeglądając się transmisjom religijnym w Internecie należy przypominać odbiorcom o skupieniu się na przekazie danej transmisji, na tak zwanym duchowym (pobożnym) łączeniu się z miejscem transmisji i osobami biorącymi w niej udział (Draguła 2009a, 155). Dekret Soboru Watykańskiego II (choć jeszcze wtedy nie znano Internetu) zwraca uwagę na obowiązki osób, które pracują w mediach: „Szczególny obowiązek moralny odnośnie do właściwego korzystania ze środków przekazu społecznego ciąży na dziennikarzach, pisarzach, aktorach, reżyserach, producentach, nakładcach, dystrybutorach, wynajmujących lokale, agentach i sprzedawcach, na krytykach i w ogóle na wszystkich, którzy w jakikolwiek sposób uczestniczą w przygotowywaniu i przekazywaniu programów. Zupełnie bowiem jasną jest rzeczą, jakie i jak ważne obowiązki mają oni wszyscy w obecnych warunkach, skoro mogą przez informację oraz propagandę prowadzić rodzaj ludzki ku dobremu lub ku złemu. Obowiązkiem ich przeto będzie tak układać czynniki ekonomiczne, polityczne czy artystyczne, by one nigdy nie sprzeciwiały się dobru wspólnemu” (Sobór Watykański II 1963, 11). Należy przypuszczać, że podobne obowiązki dotyczą również osób, które pracują przy transmisji Mszy Świętych na żywo i innych transmisji religijnych przez media społecznościowe.

Jeśli chodzi o Polskę, to Kościół zaczyna dostrzegać wagę tej nowej możliwości mediów społecznościowych. Zdarzają się dobrze przygotowane transmisje, jak ta z kościoła jezuitów z Łodzi, czy transmisje prowadzone przez Salve TV, Chrześcijańską Telewizję Internetową Diecezji Warszawsko-Praskiej. Większość jednak, to proste transmisje z użyciem smartfona, śledzone przez niewielką liczbę osób (święcenia kapłańskie, festyn parafialny, koncert parafialny, modlitwa uwielbienia,

nauka rekolekcyjna). W Internecie można znaleźć różnego rodzaju transmisje: zakupy w sklepie, festiwale filmowe, rozmowa z dziennikarzami śledczymi, działania związane z wyborami prezydenckimi, itp. (Niewęglowski 2016). Obok tego rodzaju przekazów rośnie także liczba transmisji Mszy Świętych i wydarzeń religijnych w social mediach. Od lat znane są również transmisje Mszy świętych na portalach internetowych (Msza-online.net 2018). W związku z powyższym istotne jest, aby osoby pracujące przy transmisjach religijnych zadbały o przekaz zgodny z wypracowanymi zasadami przy tego typu transmisjach (Nęcek 2016, 83-86).

Transmitując Msze Święte w Internecie, należy pamiętać, że Eucharystia jest jednym z najcenniejszych skarbów Kościoła, więc chodzi o to, aby człowiek poprzez media dotknął Boga (Draguła 2009a, 152). Sobór Watykański II w dekrecie o środkach społecznego przekazu mówi tak: „Odbiorcy, a szczególnie młodzież, niech starają się przyzwyczajać do korzystania z tych środków z umiarem i poczuciem karności. Ponadto, niech usiłują głębiej zrozumieć to, co oglądają, czego słuchają lub co czytają” (Sobór Watykański II 1963, 10).

Jeśli chodzi o Polskę, to Dyrektorium Konferencji Episkopatu Polski w sprawie celebracji Mszy Świętej transmitowanej przez telewizję jest niewystarczające, ponieważ porusza kwestię jedynie transmisji telewizyjnych. Byłoby wskazane, aby odpowiednie gremium w Kościele zajęło się tematem transmisji wydarzeń kościelnych na żywo w Internecie. Być może taką refleksję powinna podjąć Rada ds. Środków Społecznego Przekazu Konferencji Episkopatu Polski, być może nawet Sekretariat ds. Komunikacji Stolicy Apostolskiej (dawniej Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu).

4. LIVE STREAMING MSZY ŚWIĘTYCH – WYBRANE PROPOZYCJE KOŚCIELNYCH REGULACJI PRAWNYCH

Nowoczesne możliwości transmisji i archiwizacji treści religijnych w Internecie wymagają regulacji prawnych, a jednocześnie generują szereg pytań. W przypadku Mszy Świętych transmitowanych na żywo te kwestie są bardzo poważne, ponieważ dotyczą serca chrześcijaństwa, czyli Eucharystii. Oto niektóre z pytań, które domagają się konkretnych regulacji: Czy Mszę Świętą należy transmitować od początku do końca? W jakim stopniu można poddać archiwizacji nagrany materiał? Czy całościowo, czy też można go archiwizować w małych częściach, na przykład zapis samego kazania? Konsekwentnie pojawia się pytanie: czy „najlepsze” fragmenty Mszy Świętej mogą być używane jako „zachęty reklamowe” w różnych mediach społecznościowych? Czy w czasie transmisji Mszy Świętej przez Internet można pisać komentarze? Czy prowadzący transmisję powinien zachęcać w czasie transmisji do pisania komentarzy, a nawet do wpłacania datków na organizację, która prowadzi transmisję? Powyższe pytania należałoby poddać pod dyskusję.

Już w 2002 roku, w dokumencie Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, wstępnie zauważono podobne kwestie. Dokument mówi między innymi

o cyberprzestrzeni, przestrzeni wirtualnej i sakramentach w Internecie: „wirtualna rzeczywistość cyberprzestrzeni niesie z sobą pewne niepokojące implikacje dla religii, jak i dla innych dziedzin życia. Rzeczywistość wirtualna nie jest zamiennikiem Realnej Obecności Chrystusa w Eucharystii, sakramentalnej rzeczywistości innych sakramentów i współdziałania w kulcie sprawowanym w żywej wspólnocie. W Internecie nie ma sakramentów; a nawet doświadczenia religijne, możliwe w nim dzięki łasce Boga, nie są wystarczające w oderwaniu od współdziałania z innymi wiernymi w świecie rzeczywistym. To kolejny aspekt Internetu, który wymaga studium i refleksji. Jednocześnie, plany duszpasterskie powinny uwzględniać, jak przeprowadzić ludzi z cyberprzestrzeni do prawdziwej wspólnoty i jak, poprzez nauczanie i katechezę, Internet może następnie być wykorzystany do podtrzymywania ich i umacniania w zaangażowaniu chrześcijańskim” (Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu 2002, 9).

Poniżej zostaną przedstawione wybrane propozycje, które mogłyby zostać wprowadzone do dokumentu regulującego transmisje Mszy Świętych przez Internet w Polsce, jeśli taki powstanie. Poszczególne punkty opierają się na istniejącym dokumencie KEP: *Dyrektorium Konferencji Episkopatu Polski w sprawie celebracji Mszy Świętej transmitowanej przez telewizję z 2017 roku*:

1. Prawdopodobnie chrześcijaństwo stoi na progu nowego przebudzenia związanego z mediami społecznościowymi (Tesfaramariam 2011). Dlatego należy poddawać gruntownemu rozeznaniu znaki czasu i nowe sytuacje spowodowane potężnym rozwojem Internetu i możliwościami dotąd niespotykanymi.

2. Jednym z celów transmisji Eucharystii online jest szeroko pojęta ewangelizacja. Dzięki rozwojowi technologicznemu Kościół ma do dyspozycji niespotykane dotąd narzędzia, których powinien używać z roztropnością, a jednocześnie z odwagą (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 8, 9).

3. Transmisja Mszy Świętej online może mieć na celu dobro osób chorych, które w tym czasie nie mogą uczestniczyć w liturgii w rzeczywistym miejscu i czasie. Transmisja może odbywać się również z innych powodów: z racji wyjątkowego miejsca i czasu wydarzenia (np. inny kraj, kontynent). Eucharystia oglądana na żywo przez Internet nie zastępuje realnej obecności na Eucharystii, aczkolwiek jest znakiem obecności i działania Boga w świecie (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 6).

4. Zwykłą formą przekazu jest transmisja bezpośrednia online (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 11). Mając jednak na uwadze sposób archiwizacji treści w Internecie, dopuszczalne jest ponowne oglądanie całościowo lub wybiórczo transmisji Mszy Świętej. W odpowiednim archiwum na serwerach internetowych należy zawsze zaznaczać, że nie jest to już transmisja na żywo, aby nie wprowadzać odbiorcy w błąd.

5. Rozwój nowych technologii związanych z przekazem obrazu i dźwięku w Internecie w przypadku transmisji Mszy Świętych online wymaga od osób odpowiedzialnych w Kościele specjalnego nadzoru i szerokich kompetencji. Biskup miejsca powinien wyznaczyć osoby kompetentne do prowadzenia tego typu dzia-

łań w diecezji. Odpowiedzianym za transmisje powinien być raczej kapłan, który jest dobrze zaznajomiony w teorii i w praktyce z nowoczesnymi środkami przekazu (Internet, media społecznościowe). Realizacja przekazu online Mszy Świętej powinna być prowadzona tak, aby oddawała sakralny charakter wydarzenia (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 5, 6, 35, 45, 46, 63).

6. Niedopuszczalne jest wykorzystywanie transmisji online do własnych celów, np. eksponowania siebie, zachęcania do wpłacania datków zarówno w przekazie głosowym, jak i w pisemnych komentarzach w czasie trwania transmisji (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 29). Dopuszczalne jest wchodzenie w dialog z osobami komentującymi na żywo transmisję, ale powinna to robić osoba odpowiednio do tego przygotowana i wyznaczona. Nie bierze ona bezpośrednio udziału w celebracji Mszy Świętej.

7. Komentarz z tzw. offu powinien pomagać wiernym w zrozumieniu liturgii, jej przebiegu, symboliki czy wymiaru teologicznego. Komentator we wstępie powinien podać istotne informacje na temat liturgii i zachęcić wiernych do unikania rozprożeń związanych z przekazem internetowym (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 41).

8. Środki techniczne użyte do transmisji na żywo powinny być wystarczające do godnej transmisji. Niewłaściwe jest transmitowanie Mszy Świętej z pomocą tylko jednego urządzenia, np. smartfona, ponieważ nie oddaje to w pełni rzeczywistości akcji liturgicznej. Należy jednak pamiętać, aby środki techniczne nie rozpraszały uczestników liturgii (Konferencja Episkopatu Polski 2017, 36).

9. Wierni świeccy i kapłani nie powinni transmitować Mszy Świętej online na swoich prywatnych kontach w mediach społecznościowych, używając do tego swoich prywatnych urządzeń (smartfony, tablety itp.), a będąc jednocześnie uczestnikami liturgii w rzeczywistym miejscu i czasie. Może to powodować znaczne rozproszenia i zagubienie świadomości przeżywanego sakramentu.

10. Należy zachęcać wiernych uczestniczących we Mszy Świętej w rzeczywistym miejscu i czasie, a transmitowanej online, aby unikali rozproszenia poprzez śledzenie jej na swoich urządzeniach, przeglądanie komentarzy bądź komentowanie. Prowadzący transmisję online w Internecie powinni unikać reklamowania innych wydarzeń religijnych poprzez napisy, banery czy komentarze. Ewentualne zapowiedzi kolejnych wydarzeń religijnych należy ograniczyć do minimum.

11. Ewentualne przemówienia osób świeckich powinny odbywać się przed lub bezpośrednio po transmisji Mszy Świętej. Nie są one integralną częścią Mszy Świętej i w przypadku archiwizacji w Internecie nie powinny być złączone w jeden plik wideo.

12. Należy unikać sytuacji, w których głównym wyznacznikiem transmisji online byłaby obecność polityków, ważnych osób albo organizacji. Należy dbać o celowość przekazu online Mszy Świętej – dobro wiernych, ewangelizacja, a nie chęć pokazania się osób czy organizacji w mediach. Realizacja transmisji z udziałem polityków, ważnych osób czy organizacji powinna być prowadzona tak, aby została oddana istota Eucharystii.

5. ŚWIAT WIRTUALNY – NOWE WYZWANIE DLA KOŚCIOŁA

Niewątpliwie jednym z najnowszych wyzwań dla Kościoła są media społecznościowe. Papież Franciszek w adhortacji apostołskiej *Gaudete et exsultate* mówi o powołaniu do świętości w zupełnie nowym kontekście kulturowym. Zachęca, aby mieć na uwadze zagrożenia współczesnego świata, a także nowe wyzwania (Franciszek 2018, 2). Wynika z tego, że Kościół powinien otwierać się na nowe narzędzia ewangelizacji związane ze światem wirtualnym, które powstają z powodu szybkiego rozwoju nowoczesnych technologii. Kościół nie powinien jednak kierować się paraliżującym strachem w obliczu nowych technologii. Raczej powinien wyjść poza schematy i szukać nowych terenów ewangelizacji, tam gdzie są ludzie (Franciszek 2013, 133).

Należy pamiętać, że istnieją niebezpieczeństwa związane ze światem wirtualnym, który może odciągać wiernych od świata realnego. Papież Franciszek w tej kwestii przypomina, że „Również konsumpcja informacji powierzchownych oraz form szybkiej i wirtualnej komunikacji może być czynnikiem oszłamiającym, który zabiera nam cały czas i odciąga nas od cierpiącego ciała braci” (Franciszek 2018, 108). Podobnie transmisja Mszy Świętej online w żadnym wypadku nie może mieć na celu odciągania wiernych od uczestnictwa w liturgii i służbie we wspólnocie Kościoła. Byłoby to ze szkodą dla całego Kościoła i formacji wiernych.

Wraz z rozwojem mediów i powstawianiem nowym możliwości związanych z Internetem, zmienia się także człowiek, a tym samym społeczeństwo. Zmienia się świat pracy, polityki i Kościoła. Proces cyfryzacji przekształca zachowania i procesy komunikacyjne, które nie były znane jeszcze kilkanaście lat temu. Dlatego Kościół powinien odpowiadać na wyzwania, które pojawiają się wraz z rozwojem Internetu, mając na celu dobro człowieka i swój rozwój (Reimann 2017, 69-70).

W żywej wspólnocie Kościoła wierni mogą doświadczać obecności Zmartwychwstałego Chrystusa. W przypadku mediów społecznościowych i transmisji Mszy Świętej online rodzi się pytanie, czy to może już jest nowa przestrzeń obecności Zmartwychwstałego? Przestrzeń z jednej strony wirtualna, a z drugiej gromadząca realnych ludzi. Czy także do tej wspólnoty w świecie wirtualnym odnoszą się słowa Jezusa: „Gdzie dwaj albo trzej gromadzą się w imię moje tam Ja jestem pośród nich” (Mt 18,19) (Chmielewski 2014, 220)?

Nawiązując do powyższego pytania należy stwierdzić, że transmisja w Internecie nie zastąpi fizycznej obecności we wspólnocie Kościoła, w realnym miejscu. Zresztą, podobnie rzecz się ma z transmisją telewizyjną. Z drugiej strony, w dzisiejszych czasach wykorzystanie mediów elektronicznych i społecznościowych staje się normą w duszpasterstwie (Smołucha 2013, 95-109). Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu precyzuje tę kwestię: „Sposób, w jaki ludzie korzystają ze środków społecznego przekazu, może być źródłem wielkiego dobra i wielkiego zła” (Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu 2000, 1).

Podsumowując należy stwierdzić, że pojęcie „Kościół wirtualny” nawiązujące do sformułowania „świat wirtualny”, coraz częściej jest obecne w literaturze

i w języku Kościoła, a sam Kościół z powodzeniem prowadzi swoją działalność w świecie wirtualnym (Mikrut-Majeranek 2013, 82; Mikrut-Majeranek 2015, 123). Jednocześnie można zauważyć, że jest coraz więcej przykładów właściwego wykorzystania mediów tradycyjnych i internetowych w służbie Kościołowi, spowodowanych odwagą, pomysłowością i otwartością wiernych na nowe zdobycze techniczne. Niewątpliwie Kościół w XXI wieku domaga się dynamicznego wykorzystywania tych narzędzi (Domaszk 2013, 81-95)

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiony w artykule problem łączy się z szeroko pojętą obecnością Kościoła w świecie wirtualnym. Kolejne możliwości techniczne będą stawiały przed ludźmi Kościoła konkretne wymagania, pytania i zadania. Należy zaznaczyć, że orędzie Ewangelii z biegiem czasu nie zmienia się, natomiast ulegają zmianie narzędzia i sposoby ewangelizacji.

W artykule podjęto próbę zastanowienia się nad całkowicie nowym zjawiskiem, jakim jest transmisja Mszy Świętych na żywo w Internecie. Wymieniono niektóre zagrożenia związane z live streamingiem, a jednocześnie wskazano nowe możliwości. Zostały przedstawione propozycje konkretnych uregulowań prawnych w ramach działalności Kościoła katolickiego, bazujące na istniejącym już dokumencie o telewizyjnych transmisjach Mszy Świętych.

Kościół katolicki staje przed wyzwaniem stworzenia swego rodzaju „strategii”, dzięki której poruszanie się i praca w mediach społecznościowych na rzecz ewangelizacji będzie bardziej owocna. Jednym z elementów tej strategii będzie używanie narzędzia, jakim są transmisje na żywo wydarzeń liturgicznych, szczególnie Mszy Świętych. Z pewnością z powodów kulturowych podejście do live streamingu będzie różne w poszczególnych krajach i kontynentach. Należy jednak pamiętać, że dzięki mediom społecznościowym w pewnym sensie granice zanikają. Być może za jakiś czas trzeba będzie się również pochylić nad kolejnymi wyzwaniami, takimi jak rola wirtualnej i rozszerzonej rzeczywistości w transmisjach Mszy Świętych (Wideo: więcej, szybciej, lepiej 2018; Benek 2015; Ostruszka 2017).

Na koniec warto przypomnieć słowa Jana Pawła II, który w nowych technologiach internetowych widział wynalazki, które Bóg dał człowiekowi. Te nowe technologie mogą być propozycją Ducha Świętego dla Kościoła powszechnego. Odpowiednio wykorzystywane potrafią dotrzeć do serc wiernych. Dlatego słowa Jana Pawła II: „Nie lękajcie się! Nie lękajcie się nowych technologii!” są dzisiaj szczególnie aktualne (Jan Paweł II 2005).

BIBLIOGRAFIA:

„Armia cenzorów”. Usuną z Facebooka filmowe zapisy zbrodni i samobójstw. Dostęp: 2.01.2018. <http://www.tvp.info/30222551/armia-cenzorow-usuna-z-facebook-filmowe-zapisy-zbrodni-i-samobojstw>.

- Benek, Christopher. 2015. *Virtual Reality Will Enable the Next Large Revival in the Global Church*. Dostęp: 2.01.2018. <https://www.christianpost.com/news/virtual-reality-will-enable-the-next-large-revival-in-the-global-church-141393>.
- Chmielewski, Mirosław. 2014. Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji. *Świat i Słowo*, 1(22), 220.
- Czechy: *Przedstawiciele episkopatów o mediach społecznościowych*. Dostęp: 2.01.2018. http://pl.radiovaticana.va/news/2015/06/22/przedstawiciele_episkopat%C3%B3w_o_mediach_spo%C5%82eczno%C5%9Bciowych/1153359.
- Dam, Brian. 2016. *Czy w dobie social media potrzebujemy jeszcze dziennikarzy?* Dostęp: 2.01.2018. <https://www.vice.com/pl/article/ezx8jj/dziennikarstwo-social-media>.
- Domasz, Arkadiusz. 2015. Środki komunikacji społecznej w nauczaniu Kościoła i misji ewangelizacyjnej. *Seminare*, 34, 81-95.
- Draguła, Andrzej. 2009a. Czy media zdolne są transmitować zbawienie? *Studia Salvatoriana Polonica*, 3, 145-158.
- Draguła, Andrzej. 2009b. *Eucharystia zmediatyzowana*. Zielona Góra: Vers.
- Facebook Live – Te transmisje na żywo podbiły internet w 2016 roku!* Dostęp: 2.01.2018. <http://yt360.pl/facebook-live-transmisje-zywo-podbily-internet-2016-roku>.
- Facebook znosi limit czasowy dla transmisji na żywo. Facebook Live z nowymi funkcjami*. Dostęp: 2.01.2018. <http://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/facebook-ok-znosi-limit-czasowy-dla-transmisji-na-zywo-facebook-live-z-nowymi-funkcjami>.
- Flores, Suzana. 2017. *Sfejsowani*. Warszawa: MUZA S.A.
- Franciszek. 2013. *Adhortacja Apostolska „Evangelii gaudium”*.
- Franciszek. 2018. *Adhortacja Apostolska „Gaudete et exsultate”*.
- Głowacka, Aneta. 2017. *5 przykładów, jak marki wykorzystują Facebook Live*. Dostęp: 2.01.2018. <http://blog.brand24.pl/5-realnych-przykladow-jak-marki-wykorzystuja-transmisje-na-zywo-na-facebooku>.
- Jabłonowski, Marek i Tomasz Gackowski. 2012. Tożsamość nauk o mediach. Obszary, perspektywy, postulaty. *Studia Medioznawcze*, 2 (49), 15-24.
- Jan Paweł II. 2005. *List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu „Il rapido sviluppo”*.
- Konferencja Episkopatu Polski. 2017. *Dyrektorium Konferencji Episkopatu Polski w sprawie celebracji Mszy Świętej transmitowanej przez telewizję. Live streaming – jak korzystać z niego w marketingu?* Dostęp: 18.06.18. <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/live-streaming-jak-korzystac-z-niego-w-marketingu>.
- Marcyński, Krzysztof. 2016. *Komunikacja religijna i media*. Kraków: Petrus.
- Mikrut-Majeranek, Magdalena. 2013. Wirtualne wspólnoty a kultura uczestnictwa. Analiza audiowizualnych obrazów. *Człowiek zalogowany*, 1, 123-130.

- Mikrut-Majeranek, Magdalena. 2015. Społeczności sieci: wirtualny kościół, Facebook, Pogotowie Duchowe. Kliknij, aby otrzymać pokutę! *Człowiek zalogowany*, 4, 82-98.
- Msza-online.net. 2018. *Msze Święte na żywo przez Internet*. Dostęp: 2.01.2018. <http://msza-online.net>.
- Nęcek, Robert. 2016. *Edukacja medialna w nauczaniu społecznym Papieża Franciszka*. Kraków: Salvator.
- Niewęglowski, Marcin. 2016. *Płynna rzeczywistość Zuckerberga. Facebook Live w praktyce*. Dostęp: 2.01.2018. <https://socjomania.pl/plynnarzeczywistosc-zuckerberga-facebook-live-w-praktyce>.
- Ostruszka, Łukasz. 2017. *Kościół widziany goglami*. <https://www.pb.pl/kosciol-widziany-goglami-860289>.
- Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu. 2000. *Etyka w środkach społecznego przekazu*.
- Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu. 2002. *Kościół a Internet*.
- Popielarczyk, Tomasz. 2017. *Instagram wprowadza transmisje na żywo*. Dostęp: 2.01.2018. <http://antyweb.pl/instagram-wprowadza-transmisje-na-zywo>.
- Reimann, Ralf Peter. 2017. Uncharted Territories: The Challenges of Digitalization and Social Media for Church and Society. *The Ecumenical Review*, 69, 67-79.
- Smołucha, Danuta. 2013. Kościół katolicki wobec współczesnych mediów – szanse i zagrożenia. *Episteme*, 19, 95-109.
- Sobór Watykański II. 1963. *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli „Inter mirifica”*.
- Tesfaramariam, Rahiel. 2011. *The New Thing: Faith in the Age of Social Media*. Dostęp: 11.12.17. <https://reflections.yale.edu/article/ibelieve-facing-new-media-explosion/new-thing-faith-age-social-media>.
- Węclawski, Tomasz. 2004. Metodologia teologii. *Nauka*, 3, 101-120.
- Wideo na Facebooku – transmisje na żywo najbardziej angażują widzów*. Dostęp: 2.01.2018. <https://socialpress.pl/2017/10/wideo-na-facebooku-transmisje-na-zywo-najbardziej-angazuja-widzow>.
- Wideo: więcej, szybciej, lepiej. Jak cyfrowa rewolucja zmienia rynek treści wideo?* Dostęp: 2.01.2018. <https://www.pwc.pl/pl/pdf/pwc-raport-wideo-2017.pdf>.
- Zajączkowski, Grzegorz. *Jak zrobić transmisję na żywo na Facebooku przy użyciu laptopa i dwóch kamer?* Dostęp: 2.01.2018. <http://marketinganalizie.pl/zrobic-transmisje-zywo-facebooku-przy-uzyciu-laptopa-dwoch-kamer>.